

BAHTİYAR
VAHAPZADE

ŞEHİTLER

CÖNK YAYINLARI: 23
ŞİİR DİZİSİ: 3

BAHTİYAR VAHAPZADE

ŞEHİTLER

Birinci Baskı: Ocak/1991

B-11745

Dizgi : Aycan Grafik ☎ 526 24 87
Baskı: Kuşak Ofset ☎ 527 41 03

P.K. 1361 Sirkeci/İSTANBUL ☎ : 150 67 37

ÖNSÖZ

*Elim kalem tutandan, içinde yaşadığımız kışla sosyalizminin halkımızın başına açtığı oyunları, çektiği çileleri çeşitli yollarla demeğe çalışmışım. Fikrimi doğrudan doğruya, açık aşikâr demeğe imkân olmadığı için hadiseleri ya tarihe, ya da başka ülkeye aktardım. Şunu da demek isterim ki, benim bu usûlümü bazan sansür anlar, kitaplarımın yayımlanmasına izin vermezdi. Bununla beraber halkın derdini yansıtabildiğim **"Yollar ve Oğullar"**, **"Gülistan"**, **"Bağışlayın Sehv Olup"**, **"Şebi Hicran"**, **"416"** vs. peomlerim, **"Açılan Sabahlara Selâm"**, **"Tan Yeri"**, **"Kökler-Budaklar"** kitaplarım, **"Dar Ağacı"**, **"Yağıştan Sonra"** piyeslerim ısk yüzü gördü ve okuyuculara benim ne demek istediğim aydın oldu.*

*Elim her yerden yüzüldükte, beni rahatsız eden, beynimde doğup ölen fikirlerimi o zamanlar gündeliğime aktardım. Yaklaşık 20 sene bundan önce gündeliğime yazdığım bir metlebi hatırlamak istiyorum. O zaman yazmıştım: **"Merkezin bize acımadığını biliyorum. Biz hiçiz. Beni teeccüblendiren budur ki, Kremlin'de oturanların kendi milletine de acıdığı yok. Oysa bizimle beraber Rus halkı da dayanılmaz zulme uğramaktadır. Ya Rus halkının yöneticileri kendi halkını neden bu duruma sokmuşlar?"***

Yoksulluğa dayanmak olur. En dehşetlisi halkların manevi dünyasının, ahlâkının ve insanlık sıfatının mahvedil-

mesidir. 1959 yılında büyük Fuzuli'ye hasrettiğim "**Şebi Hicran**" poeminde yazmışım:

**Servet gitse dert değil, servet gelir yine de
Bu derttir ki, milletin ruhuna, aşkına da
Diline, kalbine de kast edeler... Ay aman!
Elemelerin, dertlerin hamısından (hepsinden) bu
yaman!**

Poemin bu kısmında ben bedii ricat vasıtasıyla bugünkü derdimizi, dilimizin, din ve imanımızın elimizden alınması faciasını tarihe geçirmiş, sözümü demişim.

Açıklık ve yeniden yapılanma politikasının neticesinde nihayet, kalbimizi deşen, bizi rahatsız eden fikirleri açık aşikâr demek imkânını kazandık. Buna bin defa **ŞÜKÜR!**

Bundan sonra bir kalem sahibi gibi çektiğim ıztırapları "**İki Korku**" poeminde açıkça dile getirebildim ve bu eser Türk Kültür Dergisi "Azerbaycan"ın 1989 nisan sayısında yayımlandı.

Fikrimi ve ıztıraplarımı açıkça dile getirdiğim ikinci çalışmam, 19 Ocak olaylarından bahseden "**Şehitler**" poemidir. Onu göz yaşlarımla yazdım. Milletimin Ocak faciasını bedii surette belgeleştirmeyi sanki tarih ve zaman bir görev olarak benim boynuma yüklemişti. Ben bunu etmeseydim tarih karşısında kendimi günahkâr sayardım. Onu da deyim ki, "Şehitler"i çok çetinlikle yazdım. Her satırın başında kahr beni boğur, şehitlerin hatırası önünde utanır, kalem elimde titrerdi.

Utanç hissi çok dehşetli bir histir. Gözümün önünde Vatanın suçsuz evlâtlarını kırsınlar, sen buna karşı itiraz sesini de diyebilmeyesin! Allah hiçbir milletin şairini bu duruma sokmasın! Ben bu poemî güçsüzlüğümün utanç duygusu ile yazdım.

Asıl sözü ise okuyucularım deyecek.

B. Vahabzade

BAŞLANGIÇ

Şehitler bu toprağa, halka secde kıldılar,
Haksızlığın üstünden hakka köprü saldılar,
Vatanı sevmek için günahkâr sayıldılar,
Vatanı sevmek için günah olmuş, ay Allah?

Kendim kaldım çırasız, bin çıraya yağ iken,
Tepelere el açtım, kendim yüce dağ iken,
Çarem kendi kendimden bir yardım ummak iken,
Niçin bize yabancı penah olmuş, ay Allah?

Ona umut, bana zor, fakat demez kime hak
El-ayağım zincirli, baş yumruklu, sine dağ.
Yüz yetmiş yıl bu saziş,⁽¹⁾ bu birlik, bu ittifak
Bir taraflı, talaksız⁽²⁾ nikâh olmuş, ay Allah.

Çeliğe⁽³⁾ muhtaç iken, yabancıya çeliğim,
Bin mermiye tuş olan bir ceylanım, eliğim.
Yabancınn emrine ben boyun eğmeliyim,
Niçin bana yabancı "Allah" olmuş, ay Allah?

Bugün kula dönmüşüm, dün ben kendim şah iken,
Yokmuş beni doğuran, yokmuş beni bir eken.
Bu toprağa gelmişim neredense ben dün?
Bin-bin yıllık tarihim unutulmuş, ay Allah.

Yabancınn elinde hayırımız, şerimiz,
Servetimiz taşındı, hep soyuldu derimiz.
Gözümüz ufuklarda, açmıyor seherimiz,
Bize düşen semada gün tutulmuş, ay Allah.

Yıllarca mahkûmluğun keşiğinde dayandık.⁽⁴⁾
Kendimize biz bunu yoksa şeref mi sandık?
Hoşbaht olduğumuza inandık, çok inandık,
Düz yalana, hak zora, oysa, kul'muş, ay Allah.

Gözümüzde kalsa da muradımız, kâmımız,
Görülene değil de, bir kişitek hamımız⁽⁵⁾
Değilene inandık... Biz bu inamımız,
Deme, kul olmamıza kısa yolmuş, ay Allah.

Bir ufak ışık gördük, zulmeti yamanladık,
Sabahın açtığını zannedip gümanladık,
Biz de **Sabir** demişken, birce ağız banladık,⁽⁶⁾
Bizim banladığımız günah olmuş, ay Allah,
Niçin bana yabancı "Allah" olmuş, ay Allah?

NE İSTİYOR BU MİLLET?

İstekleri gözünde, talepleri dilinde,
Millet denize döndü denizin sahilinde.
Dalgalandı bu millet,
Tutuştı öz oduna, yandı, yandı bu millet.
Dilsiz, sağır göklere direk oldu hak sesi,
Başlandı bu ülkenin meydan mübarezesi.⁽¹⁾
Ne istiyor cemaat? Belki bıkmış canından?
Şikâyetle çıkmıştır belki güzeranından?⁽²⁾
Belki boş dükkânları dolu görmek istiyor?
Belki kazandığından çok götürmek istiyor?
Belki maaş dâvası?
Belki menzıl dâvası?
Nedir bu hak dâvası, nedir bu il dâvası?
Birce soran oldu mu?

Fakat yeri istiler⁽³⁾

Bu halk burulganının tam önünü kestiler,
Ekranlara çıktılar,
"Ekstremist"⁽⁴⁾ diye ona kara yaktılar.
Halka öğüt verdiler,
Yine de mahkûmluğu
Biricik bir yol gibi millete gösterdiler.

(1) Sazış: Anlaşma. (2) Talaksız: Boşanmış. (3) Çelik: Asa. (4) Keşiğinde dayandık: Bekçiliğini yaptık. (5) Hamımız: Hepimiz. (6) Banlamak: Horoz ötü-
şü. Ünlü Azerbaycan mizah şairi M.A. Sabir'in bir şiirine işaretir.

Birce soran olmadı: nedir senin bu dâvan?
 Belki yetmiyor suyun, belki yetmiyor havan?
 Yaşasa da bu millet tam dilenci kökünde,
 Yoksul güzeranından konuşmadı bir gün de.
 Kulübede yaşadı, kendini sındırmadı,⁽⁵⁾
 Meydanda "menzil" diye bir defa kışkırmadı.⁽⁶⁾
 "Siyah altun" çıkardı yerin yedi katından,
 "Nedir bunun fiyatı?" sormadılar hiç ondan.
 Onun altun neftini altuna da sattılar,
 Altunun sahibini söz ile aldattılar.
 Bu milletin serveti kendine düşman oldu,
 Yetirdiği pamuğu eğine kefen oldu.
 O yine de dinmedi.⁽⁷⁾
 Düzcü, hiç değinmedi.
 Ne istiyor peki halk?
 O ister ki, serveti manat⁽⁸⁾ olup özgenin
 Haznesine dolsa da,
 Derisi soyulsa da,
 Onun liyakatine,
 Namus ve gayretine
 Bir daha kıymasınlar,
 Bin yıllık toprağını harraca koymasınlar.
 Gazete sayfasından millete öğüt veren,
 Söz ile yol gösteren,
 Şimdi kendin de görek
 Kabahat mi bu istek?

* * *

O zaman ki, kendimiz olduk öz dustağımız,⁽⁹⁾
 Kalbimize sığındı üç renkli bayrağımız,

O gün ki, azatlığın ıstırtısı göründü,
 Kalbimizi bir anda delip geçti o bayrak,
 Kalbimizden boylanıp ele geçti o bayrak.
 Bir maksada calandı,⁽¹⁰⁾
 Ellerde dalgalandı.
 Katil bunu görünce bozdu celalimizi,
 Kanımıza boyadı bizim bayrağımızı.

(1) Mübareze: Mücadele. (2) Güzeran: Geçim. (3) Yeri istiler: Yeri sıcaklar, tatlı su balıkları. (4) Ekstremist: Tedhişçi, bölücü; Sovyet politik çevrelerinde en çok kullanılan bir terim. (5) Kendini sındırmamak: Aldırış etmemek, tahammül etmek. (6) Kışkırmak: Bağırarak. (7) Dinmedi: Ses çıkarmadı. (8) Manat: Ruble. (9) Dustağımız: Tutsağımız. (10) Calandı: İsabet etti.

TEZATLAR İÇİNDE

Yalana, riyaya ne kadar uyduk,
Biz Kızıl Orduya abide koyduk.
Ona ad da verdik: "Halaskâr ordu."
Adını doğrulttu: el halas oldu,
Yenice bulduğu azatlığından,
"Ölüye azatlık, diriye zından."
İyice tanıyıp biliriz onu,
Adı bir olsa da bin bir yüzü var,
Yoksul saklamakçın yoksulluğunu,
İtinin adını "Gümüş" çağırır.
İşte o anıtın hendeğerinde⁽¹⁾
Aynı Kızıl Ordu günün birinde
Bizim kanımızı döktü...

Ya Hüda,

Ölenler kim idi?

Aynı orduda

Dünen asker olan bizim civanlar.
Akıl derk etmeyen bu bedhahlığın
Asıl mânasını halk şimdi anlar...

Yetmiş yıl 'İLERİ' deyip yürüdük,
Herkesten arkaya kalan bizmişik.
Döğdük döşümüze...⁽²⁾

Ayılıp gördük
Dünya aslan imiş, ama biz pişik.⁽³⁾

Halka yetmiş defa tele⁽⁴⁾ kurdular,
Başımız tilova⁽⁵⁾ geçenden beri.
Daim bilerekten aldatırdılar
Halkın dostlarını "halk düşmanları".

"Bizdedir dünyanın devleti, var"
Dedik...

Ses-sedamız göğe direndi,
"Dünyanın en hoşbaht, şen adamları"
Talonla kokmuş et alır indi.

Çok garip tezatlar içindeyiz biz,
Şimdi anlamışız: Kimiz, neyiz biz.
Belki kör talihin hükmüdür bu da?
... Dünen bizimkiler aynı orduda
Ruslara bir arka, bir kardeş kimi⁽⁶⁾
Onun düşmanıya döğüşmedi mi?
Aradan ne geçti?

Ne oldu ona?

Dünenki iyilik unutuldu mu?

Dünen arkasında dağ olduğuna

Bugün birdenbire düşman oldu mu?

Gerçeği önüne geçti o demde ,

Yalanlar, böhtanlar...

Ne desek buna?

Katil, bizi değil o gece hem de
Hakkı, hakikati tuttu kurşuna.

Hangi emir ile gelmişmiş gören,
Silahsız kitleyi kıran bu ordu?
Vallah, bu vahşeti türete bilmez
En gaddar, kudurgan, çıldıran ordu.
Ya nerde savaşın kadimden beri
Herkesin bildiği mertlik şartları?

Şer için ne kayide,
ne şart, ne kanun?
Bu imiş "hak işi" Kızıl Ordunun?
Kimdir o ölenler?

İnanmak çetin.
Dün Rusya uğruna can verenlerin,
Şehit düşenlerin şehit evlâdı.
Efsus. Aynı olur şehidin adı.
O şehit, bu şehit.

Sen bir işe bak.
O neyin uğruna, bu neyin ancak.
O şembe gecesi, o mel'un gece,
Birden yüze çıktı bu fark gör nece?..
Bir saldat⁽⁷⁾ bağırdı: -Budur kaide,
Evez ödemekte er oğlu, erim.
Atan şehit oldu benim yolumda,
Ben senin kendini şehit eylerim.

Adalet te, gerçek te,
Vallah yoktu o gece.
Zulüm, zalim eliyle
Hakkı boğdu o gece.

Tunçtan zırhlı yılanlar,
Hakkımızı ne anlar?

Hakikati yalanlar
Künce⁽⁸⁾ sıktı o gece.

Kime desem derdimi,
Gasıbkâr namerde mi?
Yetmiş yılın dert-gemi
Gözden aktı o gece.

Analar amanından
Sineler oldu şan-şan.
Şehitlerin kanından
Şimşek çaktı o gece.

Kara giydi bu vaten,
Yok hayına bir yeten.
Hayata hamileyken
Ölüm doğdu o gece.

Ne desek bu vahşete,
Bu zulme, bu dehşete?
Allah bu musibete
Nasıl baktı o gece?

Ertesi... Bakü'nün küçelerinden⁽⁹⁾
Yudular milletin kızıl kanını.
Yuya bilecek mi o cellat gören
Kanla lekelenmiş öz vicdanını?

Gecenin yarısı... Her yan kan-kada,
Kırmızı mermiler uçar havada.
Kendini kaybeder adamlar yine,

Yetirer kendini haya-haraya.⁽¹⁰⁾
Araba bir yana, omuzlarda da
Yaralı taşınır hastahanaya.

Mermi vıyılması... Bu acı sestem
Titreyip lerzeye gelir bina da.
Amansız saldatlar söndürmüş kastem
Bütün cıraları hastahanada.

Gör nasıl büyükmüş bize gazab, kin,
Burda da görüldü, kalmadı kında.
Çaresiz hekimler şimdi neylesin?
Ameliyyat yaptı mum ışığında.

Sabah açılınca adamlar bir-bir,
Toplanıp gelir.
Kan vermek istiyor yarahlılara,
Fakat insaf hara, kan döken hara?⁽¹¹⁾

Saldatlar döküldü hep akın-akın,
Devike-devike baktı dört yana.
Tutuldu bir anda hastahananın
Avlusu, aynası güllebarana.⁽¹²⁾

Kimse bu sifette görmemiş şehri,
Henüz yetmemiş mi dökülen kanlar?
Hastaya kan vermek isteyenleri
Bir anın içinde dağıttı onlar.

Yazov'un⁽¹³⁾ emriymiş... Kızgın başlara
Zalimlik adice bir adet imiş.

Bizim bu günahsız yarahlılara,
Hiç dime, yardım da cinayet imiş.

Ertesi... Bakü'nün küçelerinden
Yudular milletin kızıl kanını.
Yuya bilecek mi o cellat gören,⁽¹⁴⁾
Kanla lekelenmiş öz vicdanını?

* * *

Yüzümü tuturum size ben bugün,
Asıllı, nesilli Rus ziyahsı.
Ulu Tolstoy'un, büyük Puşkin'in
Fikir devamcısı, meslek varisi.
Onların irsini yaşatmak bugün,
Hünerdir, şereftir yeni nesil'çin.

Bugün uluların o hak sesini,
Tekrar edersiniz, gazetde, sözde.
Onların aşkını, akidesini
Fakat hiç görmürüz emelinizde.

Yüksek kürsülerde kol-kanat açmış
Sizin dilinizde "hakikat" sözü.
Deyin, kalbinizden nereye kaçmış
Adalet, fazilet, hakikat özü?

Tepeden tırnağa silahlı ordu
Sizden hak isteyen bir halkı kırdı.
Bunu görmediniz?

İyi gördünüz,
Fakat hakikate siz tükürdünüz.

B-11745

Bir halkın bağına çekilen bu dağ,
Leke getirmedi şerefimize?
Dünyanın önünde bunu ağartmak
Serfeli⁽¹⁵⁾ değildi galiba size.

Zorun karşısında sustunuz... Deyin,
Varislik borcunuz unutuldu mu?
Ulu Tolstoy'un, büyük Puşkin'in
Size irs koyduğu hakikat bu mu?

Nedir bize karşı bu gazab, bu kin?
... Kalbim hakikati gör kimden umdu?
Dağ-taşın derdine kalan Rasputin⁽¹⁶⁾
Bir halkın derdine niye göz yumdu?

Hiç zaman ziyahı sayılabilmez
Yabancı derdini yaşamayan kes.
Size soruyorum: bu rezalete
Siz nasıl baktınız bir insan gibi?
Tolstoy bu zulme, bu musibete
İtiraz sesini yükseltmez miydi?

(1) Hendeğerinde: Etrafında. (2) Döğdük döşümüz: Böbürlendik. (3) Pişik: Kedi. (4) Tele: Tuzak. (5) Tilov: Olta. (6) Kimi: Gibi. (7) Saldat: Asker (Rusça). (8) Künc: Köşe. (9) Küçe: Sokak. (10) Hay-haray: "İmdat" bağırması. (11) Hara: Nerde. (12) Güllabaran: Mermi yağmuru. (13) Yazov: Sovyet Savunma Bakanı, mareşal. Bakü katliamının tertibcisi ve yönetmeni. (14) Gören: Aceba. (15) Serefeli: Faydalı, hayırlı. (16) Rasputin: Çağımız ünlü Rus yazarı. Her taşın, her milli abidenin alevli savunucusu.

AŞK OLSUN SİZLERE

Bazen için için düşünürüm ben,
Nahak şehit oldu bizim civanlar.
Ömrü ucuz verdi...
Bir iş görmeden
Boşuna ölmeğin ne mânası var?.

Akıla yaslansın dedim kuvvemiz.
Anlayan olmadı bu sözden beni.
Akla güvenelim bu makamda biz,
Kuvve taşı ezer, akıl kuvveyi.

Sonra düşünürüm: Onlar korkmadan
Koştular ölümün üstüne böyle.
Bir iş yapmadılar yaşayan zaman,
Pek çok iş yaptılar ölümleriyle.

Bizim elimizden çoktan alınmış
Hakkı bu dünyaya bildirdi onlar.
Milletin kalbine kasten salınmış
Korku iblisini öldürdü onlar.

O gece dağlardan inen sel teki
Gazabdan köpürüb taşıdı milletim.
O şembe gecesi yüreğindeki
Korku hisarını aştı milletim.

Bizim kazancımız bu oldu ancak,
Korku hendeğinden bir köprü attık,
Bu da bir imtihan, bu da bir sınak
Şüpheden kurtulup imana çıktık.

Bu ölüm, bu kırgın ders olsun bize,
Demeyek, boş yere candan geçtiler.
Onlar şehit olub, milletimize
Korkmamak dersini talim geçtiler.

Geliniz, ölçelim hayrı, ziyanı,
Bazen evezidir on kış bir yazın.
Bizim şehitlerin mukaddes kanı
Belki de behidir sabahımızın.

Yaman dözümlüdür, oda kül atır,
Her zulme, cefaya dayanır millet.
Soyula soyula o, susur, yatır,
Kurban vere vere uyanır millet.

Onlar subut etti her kara zulmün
Eli uzunsa da, ömrü gödektir.⁽¹⁾
Halkın azatlığı yarın, biri gün
Şehit yarasından gögerecektir.

Şembe gecesinde gecikti seher,
Zaman kaybetmişti o gün sağ solu.
Ömürden geçerek

geçti şehitler
Bir kanlı gecede bin yıllık yolu.

Şan şeref taç oldu, başlara kondu,
O katl gecesı halkın bin yıllık
Şecaet⁽²⁾ tarihi tekrar olundu:

... İki asra yakın Babek, Cevat Han,
Herden teessüfle kalktı mezardan,
Basiret gözüyle seyretti bizi,
Tanıyabilmedi milletimizi.
Gördüler dağ düze, gök yere inmiş,
Onlardan köleler, kullar törenmiş.
Onlar inanmadı biz de bir eriz,
O koç yiğitlerden törenenleriz.
"Bizim zamanede Han idi millet,
Niçin kula dönmüş? Dediler indi,
Nedir bu itaat, nedir bu zillet?"
Deye gazab ile onlar değindi.⁽³⁾

O şembe gecesı yel kalktı birden,
Közün üstündeki külü üfürdü.
Babek ferah ile kalktı kabirden,
Her yiğit gözünde kendini gördü.

O şembe gecesı bir şimşek teki
Gözler parıldadı...

Sinelerdeki
Gözle görülmeyen dağlar görüldü.
Hüner makamında bir koça döndü
Ele öğretilmiş her körpe kuzu.
Babek'in varisi olduğumuzu
Gösterdi dünyaya...

Aşk olsun size.
Siz lâıyk oldunuz öz irsinize.

Geldi yürekteki arzular dile,
Silâhı muhabbet, son sözü Vatan.
Şehitler gösterdi ölümleriyle
Ölüm aşağıdan Vatan aşkından.

Dünya o dünyadır, bin hakikati
Çarmıha çekse de bir böhtan, riya.
O gece basanda zulm adaleti,
Hakkın nalesinden tiksindi dünya.

Adımız dolaştı bütün dünyayı,
Ne olsun, akımız kara yozuldu.
Bizim şehitlerin dökülen kanı
Hakkın kitabında imzamız oldu.

Bakıp sinelerden akan al kana,
Bulutlar kişnedi, gök kan ağladı,
O şembe gecesi Vatan başına
Tıpkı Vatan boyda kara bağladı.

Dözdü böhtana da, dözdü şere de,
Yedi şeker gibi her derdi halkım.
Azathk yolunda ölümlere de
Hazır olduğunu gösterdi halkım.

Azathk verilmir, alınır,
dayan,
Onun elçisidir ölüm, kan-kada,
Ölüme, cefaya hazır olmayan
Millet hazır değil azathğa da.

Yalın eller ile tanklar üstüne,
Atılan civanlar, aşk olsun size.
Siz tasdik ettiniz azathğın da
Helâl olduğunu milletimize.

Şehit rütbesine kalkan civanlar,
Sinesi her zulme kalkan civanlar.
Ulu Nesimi'nin, ulu Babek'in

Hayır duasını aldı o gece.
Zamandan ileri sıçrayıp yakın,⁽⁴⁾
Tarihte tarih tek kaldı o gece.

* * *

Kalbimi boşaltmaz çektiğim ah da,
Nağmede her halkın kökü var yakın.
Şehit feryadından ulu "Segâh"da,⁽⁵⁾
Taze bir gûşe de açılan yakın.

Hemin o gûşede ana nalesi,
Analar höngürür, gelinler ağlar.
Hemin o gûşede gam şelalesi,
Akıp kalbimizden hakkı soraklar.

Hemin o gûşede mermi sesleri,
Tarın perdesinde gam nefesleri,
Hemin o gûşede zulmün tüğyanı,
Hakkın, hakikatin zulme isyanı.

Ramiz,⁽⁶⁾ bas bağrına sen koca tarı,
Bu taze gûşede çal, sana kurban.
Şehitler kanına boyanan sesi,
Zabul Segâhına sal, sana kurban.

Perdeler koy taze güller bitirsin,
Şehit anasına teselli versin.
Hakkın feryadını dile getirsin,
Taze yarattığın kal, sana kurban.

Hazar penceleştı öz sahiliyle,
Konuş derdimizi sesin ziliyle.
O taze gûşenin ateş diliyle,
Zulümden öcünü al, sana kurban.

24 / Bahtiyar Vahapzade

Taze gûşedeki ah-amanların,
Korkarım her halı yoğrulan kandan.
Korkarım çanağı patlaya tarın,
Bu taze gûşenin hay-harayından.

Asta⁽⁷⁾ çal, kardeşim, asta çal tarı,
Perdeler bu aha-amana dözmez.
Taze gûşedeki ses burumları,
Günahsız dökülen bu kana dözmez.
Hem de uydurulan böhtana dözmez,
Patlatar tarı.

MATEM MERASİMİ

Gazab şimşeginden her bakış nida,
Her yüzde, her gözde bir sual ağlar.
İnsan denizinin dalgalarında,
Yüzer asta asta tabut-kayıklar.

Halk döze bilse de zulmün şerine,
Yanar gözlerinde kini, nefreti.
Alıp tabutları çiğınlerine,⁽¹⁾
Allah'a gösterir bu cinayeti.

Diyor: Neler gördük, ey adil Allah,
Bu mudur göklerin hakk-adaleti?
Diyor: Biz götürdük, ey adil Allah,
Sen nasıl götürdün bu hıyaneti?
Milletin ahıdır arşa dayanan,
Dilsiz bakışlarda isyandır yanan.

Gemiler zil çalar... Kara buluttan
Gökler bu mateme bayrak indirir.
Bu ses kalbimizde tutuşan oddan
Gazab volkanımı lepelendirir.⁽²⁾

Zil sesi... Bu feryat küle bükülmüş
İçin için yanan köz sesi midir?
Bu feryat, bu nale yavrusu ölmüş
Yetim anaların nalesi midir?

(1) Gödektir: Kısadır. (2) Şecaet: Yiğitlik. (3) Değindi: Şikayet etti. (4) Yakın: Tabii, mutlaka. (5) Segâh: Azerbaycan makamlarından birisi. Gam ve ızdırab yüklüdür. Zabul segah: Segâh makamının bir türüdür. Makamların ayrı ayrı kısımlarına gûşe denir. (6) Ramiz: Ünlü Azerbaycan tarzeni Ramiz Kuliyeu. (7) Asta: Yavaş.

Zil sesi... Heyecan, telâş nağmesi,
Biliriz ne diyor bu gizli isyan.
Anlaya bilmirim bu muciz sesi
Nasıl yoğurdular göz yaşlarından?

Gemiler zil çalar... Bu sırlı sestem,
Sokaklar, binalar zür-züke gelir.⁽³⁾
Garib iniltiden öyle bil kasten
Tehlike ardınca tehlike gelir.

Karşıda Şeyhimiz,⁽⁴⁾ arkada millet,
Akır insan seli, başlar aşağı.
Yerini balsa da yarın adalet,
Gitmez kalbimizden bu şehit dağı.

Akır yanaklara göz yaşı den-den,
Bes niçin? Milletin bağı sökülmüş.
Bu el mateminden, el kederinden
Civan Şeyhimizin beli bükülmüş.

Yaşayabilmedik bir insan teki,
Karıştı hakkımız, borcumuz bizim.
Bugün tabut değil çiğınlerdeki,
Dert adlı yüküdür milletimizin.

Boğalım içteki kederimizi,
Amandır, eğmesin koy bu yük bizi.

Yürüyor izdiham hep ağır ağır,
Yürüyor meydandan Dağüstü Parka.⁽⁵⁾
Kalbimiz sabaha şimdiden bakır,
İnişten yokuşa biz kalka kalka.

Burası park mıydı bir zaman? Hayır.
Şimdi de yaşıyor hatıralarda.

On sekizinci yıl.
Şehit düşenler
Hakka tapşırıldı⁽⁶⁾ bir vakt bu yerde.

O zaman komşular bizden öc alıp,
Bizi arkamızdan yaman vurdular.
Ermeni eliyle burda park salıp,
Bize şehitleri unutturdular.

Kızıl karanfiller ellerde bin bin,
Şehitler önünde bir an dondular.
Fedakâr oğullar Resulzade'nin⁽⁷⁾
Bayrağı altında defn olundular.

Durun. Ağlamayın. Vallah gam-keder
Hiç vakt sığışmamış gayretimize.
Bu bayrak altında yaşamak kadar
Toprağa gitmek te şereftir bize.

Daldı bir anlığa sükûta gök, yer.
Millet yüreğini sükûttan asdı.
On sekizde ölen eski şehitler
Taze şehitleri bağına basdı.

Şehir aşağıda... Bakınız, onlar
Bizden yukarıda defn olundular.

(1) Çiğınlerine: Omuzlarına. (2) Lepelendirir: Dalgalandırır. (3) Zür-zük: Lerze, titreşim; deprem. (4) Şeyhimiz: Kafkasya Müslümanları Ruhani İdaresi Başkanı Şeyh Hacı Allahşükür Paşazade. 20 Ocak günü Perez de Cuellar ve Gorbaçov'a mesaj göndererek katliamı protesto etmiştir. (5) Dağüstü Park: Bakü'nün en yüksek noktası. İzmir'in Kadife Kalesine benzer. (6) Tapşırıldı: Emanet edildi. (7) Resulzade: Azerbaycan Bağımsız Cumhuriyetinin kurucusu, Azerb. Milli Müsavat Partisi Başkanı (1884-1955).

PEKİ, BİZ NEYLEMİŞDİK?

Şehitler Hiyabanı...

Dile gelir mezarlar:

- Peki, biz neylemiştik?

Dile gelir

Mezarları seyreyleyen solgun yüzler, nazarlar:

- Peki, biz neylemiştik?

Bu ittiham,⁽¹⁾ bu sual

Şehitlerin birleşen her yasında seslenir,

Ferize'nin, İlham'ın⁽²⁾

Çırası söndürülmüş kümesinde seslenir:

- Peki, biz neylemiştik?

Aksakal dedelerin, akbirçek ninelerin

Duasında seslenir:

- Peki, biz neylemiştik?

Bu ittiham, bu sual

Mektebli Larisa'nın⁽³⁾ kara lente tutulmuş

Partasında⁽⁴⁾ seslenir:

- Peki, biz neylemiştik?

Günahsız kurbanların baş taşında seslenir.

Onların yetim kalan körpe yavrularının

Dünyadan hak isteyen göz yaşında seslenir:

- Peki, biz neylemiştik?

Bu ittiham, bu sual

Bağrına dağ çekilen kocaman bir milletin

Dudağında seslenir.

Serveti talan olmuş,

Düz sözü yalan olmuş

Büyük bir memleketin Gök Gölünde seslenir,

Şah Dağında⁽⁵⁾ seslenir:

- Peki, biz neylemiştik?

Bu ittiham, bu sual gezdi bütün dünyayı,

Gazeteler yazdılar,

Bin bir yere yozdular.

Kaynaktan bulandıran öyle bulandırdı ki,

Suyumuz durulmadı.

Cevab veren olmadı:

- Peki, biz neylemiştik?

Bu ittiham, bu sual

"Kırın!" emrini verenin kulağında dinmedi,

Bize "vakti bildiren"⁽⁶⁾ o kocaman Kremlin'in

Zenginde seslenmedi.

Boğdular bir milletin "Peki, biz neylemiştik"

Deyen o hak sesini

Şehitlerin kanıyla yazdılar bir katile

Mareşal vesikasını.⁽⁷⁾

Biri emir verdi, öbürü kırdı,

Kansızlar bu nahak kanı batırdı.

Silahsız adamlar günahsız yere

Yerde yıldız gibi yanıp söndüler.

Ceza istiyorduk biz katillere,

Fakat ikisi de rütbelendiler.

Battı, hakikatin battı hak sesi,

Hakkı bulunmadı onlara soran.
Kırana verdiler Mareşal rütbesi,
Prezident⁽⁸⁾ tahtına çıktı kırdıran.

(1) İttiham: İtham (Suçlama). (2) Ferize ve İlham: 20 Ocaktan bir az evvel evlenmiş çift. İlham şehit düşünce, Ferize de zehir içerek intihar etti. Her ikisi Şehitler Hiyabanında medfun. (3) Larisa: 13 yaşında bir kız. 20 Ocakta öldürülmüş. Mezarı Şehitler Hiyabanında. (4) Parta: Okul iskemlesi. Larisa'nın iskemlesi daima boş. (5) Şah Dağ: Azerbaycan'da en yüksek zirve. Gök Göl: Gence civarında güzelliği ile ünlü bir yer. (6) Yaygın bir sovyet inancına göre, Kremlin'deki kuleli saat dünyada zamanın gidişini gösteriyormuş. (7) 20 Ocak'tan sonra ordu generali Yazov Sovyetlerin en yüksek askeri rütbesi olan Mareşal payesini aldı. (8) Prezident: Cumhurbaşkanı. Gorbaçov kast ediliyor.

BENİM GÜNAHLARIM

-Ben sana her zaman "Buyur"- demiştim,
Ben senden hakkımı istememiştim.
Bir ışık görünce ufukta birden,
Senden iğne gözü hak istedim ben.
Sen dedin: -Söyle bir, hak ne demektir?
Bana bol pamuğun, petrolün gerektir.

Dedin: -Talebinle buz gibi donmuş
Eski yaraları gizildedirsin.
"Gülistan"⁽¹⁾ Paktında mahkûm olunmuş
Hakkını sen şimdi taleb edirsin?

Soymuşum, kanını çekmişim senin,
Minnettar olmuşun sorulduğuna.
Şimdi de kanını dökmüşüm senin,
Haray koparırsın de niçin buna?

Dedim: Günahımı anlat da bana,
Dedin: -Anlamadın sen beni yine.
Bilmedin, günahın bir değil, bindir,
Ama en büyüğü güzelliğindir.

İstedin taşınan bol servetinden
Bir avuç, ufacık sana pay düşe,
Sen bıkıp usanıp esaretinden,
İstedin bu dünya bir az değişe.

Budur günahın.

Sen benden izinsiz pek çokça şeyi
Anlamak istedin, duymak istedin.
Kendi ayağını benim çektiğim
Çevreden kenara koymak istedin.

Budur günahın.

Kendi toprağında kul olduğunu
Bağırarak istedin, budur günahın.
Zulüm girdabında boğulduğunu
Çığırarak istedin, budur günahın.

O, toprak istedi senden bir karış,
Niye telebkârın hatrına değdin,⁽²⁾
Onun isteğiyle dedim sen barış,
Sense terazinin gözünü eğdin.

Budur günahın.

Ben senin kanımı döktüğüm zaman,
Baktın nefret ile... Budur günahın.
Sen benim tankıma tekme vurmuşsun,
Hangi cüret ile? -Budur günahın.

... Böyle talih düşmüş kismetimize,
İlahi, sen yine dözüm ver bize.
Hakkın dergâhında unutulmuşuz,
Nasıl götürelim bu töhmetleri?
Bin defa haklıyken haksız olmuşuz,
Biz bu musibete düşenden beri.

Kulaklar batırır böhtan harayı,
Buğdadan kıymetli olmuş darı da.
Nasıl bulandırmış keçi bu çayı?
Keçi aşağıda, kurt yukarıda.

Merkez değiştirir her gün rengini,
Merkez beni görür, hiç onu görmez.
Bizlerden toplamış kuş tüfeğini,
Ama ermeninin topunu görmez.

Dilimizde olmuş düşündüğümüz,
Emelden öndedir bizim küyümüz.⁽³⁾
Kalbimiz o kadar temiz olmuş ki,
Göz göre düşmanı dost sanmışız biz,
Gözümüz o kadar korkutulmuş ki,
"Hele çay gelmemiş sıvanmışız biz."⁽⁴⁾

Biz ne hile bildik, ne garaz, ne kin,
Kuyuya düşenin elinden tuttuk.
Bize tuzak kuran, kelek gelenin,
Dününki kastini bugün unuttuk.

Yad'ın toprağından koğulanlara,
Biz toprak da verdik toprağımızdan.
Bunun evezinde şimdi onlara
Borçlu da çıkmışız öz bağımızdan.

Konuk, geçmişini salmadı yada,
Yerliye "kaç" dedi, şer yolu tuttu.
Dünen dedesinin benim kapımda
Boyun büktüğünü bugün unuttu.
Evimde başımı kesir ermeni,
Bağırırım...

Merkez danlayır⁽⁵⁾ beni.
 Diyor: Ne çapala, ne konuş, ne din,
 Koy senin başını rahatça kessin.
 Kişinin gül gibi işine kasten,
 Niçin pel katırsın?
 İnciyerem ben.

Demek o haklıdır beni kıranda,
 Haksızım, dözmeyib ben kışkıranda.⁽⁶⁾
 Hayret etmeyelim nasıl ben buna,
 Yeniden kurmanın⁽⁷⁾ hak olduğuna?

Başına bin oyun açan Litva'ya,⁽⁸⁾
 Merkez "Gözün üstte kaşın var" demir.
 Benimse başımı salmış halkaya,
 Akan kanıma da bakmak istemir.

Merkez değiştirir hergün rengini,
 Merkez beni görür, hiç onu görmez.
 Bizlerden toplamış kuş tüfeğini,
 Ama ermeninin topunu görmez.

Anladık, halkların beraberliği
 Kağıt üzerinde bir kuru sözmüş.
 Bu katlden sonra bildik çok şeyi,
 Bizim günahımız Türklüğümüzümüştü.

Milletler dostluğu. Astar yüz imiş,
 Bunun nesi varmış sözünden gayrı?
 Atatürk düz demiş, vallah düz demiş:
 "Yoktur Türkün dostu kendinden gayrı."

Türk dili halkların doğma yerinden
 Didergin⁽⁹⁾ düşmesi kime gerekmiş?
 Yirminci yüzyılın evvelerinden
 "Türküm" diyenlerin başı ne çekmiş?.

Türk öz benliğini bilenden beri,
 İblis de gelecek kastini bildi.
 Karaçay, Ahışa, Kırım Türkleri,
 Balkarlar, Meshetler sürgün edildi.

İki yanağı var ama bir yüzün,
 Türk öz anasından böylece doğmuş.
 Anlayabilmirim, niçin "Türk" sözü
 Kiminse başına düşen taş olmuş?

Türkesaya⁽¹⁰⁾ olduk... Her şey apaydın,
 İçimiz görüldü gözlerimizden.
 Garazkâr okudu akşamımızın
 Uzak maksadını tan yerimizden.

Böyledir... Biz henüz adım atmamış,
 Bildiler inecek menzilimizi.
 Henüz bir maksada gidib çatmamış,
 Yolun evvelinde tuttular bizi.

* * *

Çadırlar kuruldu köyde, şehirde,
 Belki melhem idi matem bu derde?
 Döndü yas evine bütün memleket,
 Yoksul ocakta da kazan asıldı,
 Yası, matemle çaresiz millet
 Sanki katilinden intikam aldı.

Güçsüzün aldığı intikama bak,
Zorun karşısında sustuk hamımız.
Kırk gün yas-yas tutmak, işe çıkmamak
Oldu isyanımız, intikamımız.

Bizim en ferahlı, şad⁽¹¹⁾ günümüzde,
Her bir töyümüzde, düğünümüzde
Karanfil ellerde çıra olardı,
Sevince, şadlığa ortak olardı.
Biz nerden bileydik doksanıncı yıl,
Şadlık yaraşığı kızıl karanfil
Şehitler kabrini kucaklayacak,
Bizim derdimize yas saklayacak,
Canlı da, cansız da ağlıyor bugün,
Matem içindedir ülke büsbütün.
Kızıl karanfille kara bayraklar,
Halkın kederine çifte kan ağlar.

* * *

Korkar yılar vuran ala çatıdan,⁽¹²⁾
Bizim gözümüzü püflemiş felek.
Korkuruz...

Korkutmuş bizi bu devran,
Stalin ölmemiş, yaşıyor demek.

Bizden yüz çevirmiş sanki felek te,
Yalan cevlan edir, ya nerde gerçek?
Susuruz...

Sözümüz kalır yürekte,
Stalin ölmemiş, yaşıyor demek.

Hayrımız, şerimiz bilmiriz nedir?
Onları kimese sormak mı gerek?
Hele de hakkımız yad ellerdedir,
Stalin ölmemiş, yaşıyor demek.

Bize gurbet olmuş öz diyarımız,
Bu boyda dünyada tek kalmışız, tek.
Zındana atıldı İtibarımız,⁽¹³⁾
Stalin ölmemiş, yaşıyor demek.

Dileğimiz harda, özümüz harda?
Doğrandık, döküldük biz çilik-çilik.
Stalin ölse de,

yukarılarda,
Hele de yaşıyor Stalincilik.

Şimdi de zındanda yazıyor Halil,⁽¹⁴⁾
Sözünü demekten usanan değil.
"Moabit Defteri"⁽¹⁵⁾ yaranır böyle,
Faşizm ölmemiş, yaşıyor hele.

(1) 1828 Gülistan Muahedesiyle Azerbaycan İran'la Rusya arasında ikiye bölünmüş. (2) Hatırına değmek: Gücendirmek, darıltmak. (3) Küy: Gürültü, şamata. (4) Ünlü mizah şairi Sabir'in bir mısraına işarettir. Sabir kendimizi mizah diliyle yererek yazmıştır:

Söz vererek indi bir ay gelmemiş,
Başlayarak kızmağa yay gelmemiş,
Çırmanarak geçmeğe çay gelmemiş.

Yani: Bir ay önce söz verir, yaz gelmeden ısınır, çay (ırmak) gelmeden sıvanırız. (5) Danlayır: Suçluyor. (6) Kışkıranda: Bağıranda. (7) Yenidenkurma: Perestroyka. (8) Litva: Litvanya. (9) Didergin: Yurdundan uzak derbeder olan. (10) Türkesaya: Alaturka; saf, açık yürekli. (11) Şad: Mutlu. (12) Çatı: Kalın ip (13) İtibar Mehmetov: Ocak olaylarında tutuklanan Azerbaycan Halk Cephesi önderlerinden. (14) Halil Rıza: AHC öncülerinden. Ocak olaylarında tutuklanan şair. (15) "Moabit Defteri" ünlü Tatar şairi Musa Celil'in nazi Alman esir kampında yazmış olduğu ünlü şiirler dizisi.

HACALET⁽¹⁾

Şehitlerin mezarı ıslandı göz yaşından,
 Kurudu leysan döken karanfil yağışından.
 Yaman yaka silkerdik gülcülerin elinden,
 Deyerdik: Bu gülcüler pazarlarda pul kırır,
 "Karanfil güzelinden."
 Rusyanın pazarında
 Yaman rüsva ederler diyorduk onlar bizi.
 "Alverci" damgasıyla vallah lekeliyorlar
 Bizim şerefimizi.
 Hemin o alverciler bugün ise evezsiz,
 Temennisiz, garazsız
 Şehit mezarlarını gül topuna tuttular,
 Uzak pazarlardaki kazancı unuttular,
 Mermi yaralarını gül ile soğuttular.

Vatansever kim imiş bu makamda de görek,
 Benim tek, ya senin tek

Bol honorar⁽²⁾ aşkına
 Halka ders vermek için ekranlara cumanlar,⁽³⁾
 Yoksa şehit aşkına hayırına göz yumanlar?

Şehitlerin hepsi de benziyor birbirine,
 Bak bir kabirlerine.
 Hepsi de kıpkırmızı karanfile belenmiş,
 Hepsi de bir biçimde, bir boyda cergelenmiş.⁽⁴⁾
 Sebeb birdir, emel bir,
 hedef birdir,
 hede bir.⁽⁵⁾

Onları bu dünyadan götüren mermi de bir.
 Alevi tepesinden çıka çıka hüngüren,
 Bu mahzun kabirlere baka baka hüngüren
 Adamlar da bir olmuş...
 Ağlar budaklarından kara bayraklar sarkan
 Gök şamlar⁽⁶⁾ da bir olmuş.
 Herkesindir bu matem,
 Milletindir bu dert, gam.
 Herkes koymuş kendini o birinin yerine,
 Herkes bir kese değil, herkes birbirine
 "Başın sağ olsun" diyor,
 "Bulanık akan sular birgün durulsun" diyor.
 Bir emele bağladı bu güç derdi, milleti,
 Derdin, gamın birliği birleştirdi milleti.

Bu el faciasına dözmek⁽⁷⁾ çetin, çok çetin,
 Beli yaman büküldü kocaman bir milletin.
 Fitretinden, soyundan eren doğan bu halkı,
 Tarih boyu mert olan, mağrur olan bu halkı
 Nasıl tahkir ettiler, gör nasıl alçalttılar,
 Benliğini, azmini bir "sağ ol"a sattılar.
 Senin adın hakk iken,
 Ey Allahım, niye sen
 Bize kıydın bu derdi?
 Onsuz da bu millete bin bin derdi yeterdi.

Bu tahkire, bu kaste dözmek çetin, çok çetin,
Yüreğine dert hopmuş yavrusu ölenlerin.
İçtikleri zehirdir, yedikleri dert, aman.
Bu millet keyleşmiş⁽⁸⁾ derdin ağırlığından.
Herkes ayak üstünde uykuludur öyle bil,
Bu dert dertli dünyada çekilecek dert değil.

Ömründe komşusunun damına taş atmayan,
Kimsenin bostanına elini uzatmayan,
Garazının, kininin peşince sürünmeyen,
Hiç vakit döğüb döşe "benim benim" demeyen,
Kimsenin bed gününü, şerini istemeyen,
Benim âli milletim haklıyken birdenbire,
Lâyık mıdır ey Allah, bu kaste, bu tahkire?
Hangi günahımızın eveziydi bu tahkir?
Haksız oldu günahsız, haklı oldu mukassir.

Bu dert bütün milletin yüreğinde göğçerdi,
Hiç kes bilmir ne teher,⁽⁹⁾ nasıl yutsun bu derdi.
Bugün hacalet çekir herkes güçsüzlüğünden,
Kimse boylanamıyor geleceğe bugünden.
Çekilmezdir, çekilmez bu ağırının sigleti
Elaçsız güçsüzlüğün töhmetsiz hacaleti.
Hem dünen, hem bugün de
Biz günahkâr olmuşuz günahkârın önünde.
Nerde o kudretimiz
Günahsız kurbanların töhmetine dözek biz?
Destekçimiz olmadı ne arkada, ne önde,
Herkes utanç duyuyor
Kanları batırılmış şehitlerin önünde.
Ah, nasıl da ağırdır

Zaman aka su gibi, ama kabın dolmaya,
Günahkârın, katilin cezasını vermeğe
Senin gücün olmaya...
Çünkü bu mahkemede biz haklı olsak bile,
Kısaltılmış dilimiz
Çünkü hakimimizle aynıdır katilimiz.

(1) Hacalet: Utanç. (2) Honorar: Telif ücreti. (3) Cumanlar: Koşanlar. (4) Cergelenmiş: Sıralanmış. (5) Hede: Tehdit. (6) Gök şam: Gök mum, yeşil ağaçlar kast ediliyor. (7) Dözmek: Katlanmak. (8) Keyleşmiş: Hareket kabiliyetini kaybetmiş. (9) Teher: Çeşit, tür.

Öyle ki, inandı... O, lal⁽¹⁾ kesildi,
 Heykele döndü,
 Anladı, bildi:
 Kapısı kapandı, ocağı söndü.

İLHAM-FERİZE

Dözmedi katilin kes ha kesine,
 İlham dışa çıktı mermi sesine,
 Gördü kır ha kırdır, gördü vur ha vur,
 Tanklar adamların üstüne cumur.
 Bağırды: Saldatlar neleyirsiniz?
 Ahı bunlar ile siz de birsiniz.
 Bu yazık adamlar silahsızdırlar.

Saldatlar daha da coşub kızdılar.
 ... Bu sözler İlham'ın son sözü oldu,
 Ona da bir mermi... O da vuruldu.

O gece yatmadı bir an Ferize,
 İlham'ı bekledi,
 İlham gelmedi.
 Dönük talihiyle durdu yüz yüze,
 Kalmış sokak ile ev arasında,
 Geceyi sübhede o dinlenmedi.
 Ertesi... Kapkara haberi geldi,
 Ölümün hayata zaferi geldi.

Yetmedi evvelce bu haber ona,
 İnanabilmedi kulaklarına.

(1) Lal: Dilsiz.

İKİ GÜN SONRA

Kalınca evinde dertle tek-be-tek,
İntihar eyledi bu taze gelin.
Hangi teraziyle, taş ile ölçek
Aşkını, kastini biz bu güzelin?
Ne desem, Ferize, ne desem sana?
Ben ne ad vereyim bu faciana?

Hele saadetten sonra gelmemiş,
Yoksul kümeni de sevdin, beğendin.
Gelinlik elbisen hiç eskimemiş,
Ne çabuk eğnine kefen giğindin?

Senin sadakatin lal etmiş bizi,
Zaman aşağıdır diyanetinden.
Ey vefa timsali, sadakat remzi,
Senin bu kastine ne ad versem ben?

Sesin erimedi asrın sesinde,
Necabet kökünde daima varsın.
Türk kızı. Hıyanet zamanesinde
Bu aşkı, vefayı sen başararsın.

Böyle yaşamıştır hem dün, hem bugün
Bizim geçmişimiz-Oğuzlar, Hunlar.
Koca namusunu korumak için
Geçer yavrusundan Burla Hatunlar.

Böyle ömür sürmüş nineler, böyle,
Sen de bu çeşmeden su içtin, kızım.
Kocanın yolunda

sadakat ile
Civanca canından sen geçtin, kızım.

Kurban gitti o, Vatana, sen Ona,
Bu nasıl görüştü, nasıl yarıştı?
Anlayabilmirim, yoksul komana
O boyda yüreğin nasıl sığıştı?
Sizin evinizin hendeğerinde
Bir "Leyla" ünvanlı mağar kuruldu.
Hemin "Leyla" adlı şadlık evinde
Birinci toy, sizin toyunuz oldu.

"Leyla"da Leyli'nin gam macerası,
Sen onu önceden duymadın yakın.
Sen nerden bileydin Leyli vefası
Ünvanın olacak bir zaman senin.

Sevgi kitabında iri bir nida
Senin muhabbetin, senin kıymetin.
Mecnun'un Leyli'si hak dünyasında
Senin pişvazına çıkacak yakın.

Ne çabuk kış oldu senin baharın,
Bakü bu mateme kara bağlamış.
Senin damarında hemin Nigâr'ın,⁽¹⁾
Hacer'in,⁽²⁾ Leyli'nin kanı çağlamış.

(1) Nigar: Köroğlu'nun eşi. Azerbaycan folklorunun vefahlık simgesi. (2) Hacer: Ünlü Kaçak Nebi'nin eşi. Nebi ile birlikte Çarlığa karşı savaş vermiş kahraman.

LARİSA

On üç yaşlı körpe bala,
 Yazık anan nasıl dözsün
 Bu kedere, bu melala?
 Mezarının baş ucunda kuklan da var,
 Bugün laylay⁽¹⁾ çalmalıyken sen kuklana
 Kuklan sana laylay çalar.
 Sen kendin de kukla idin.
 Bu dünyanın evvelini, ahırını hiç bilmedin.
 Kim kuklaya mermi atar?
 Atan oldu.
 İnsanlığı, merhameti,
 Adaleti, hakikati
 Bir garaza satan oldu.

Anan asmış ders çantayı
 Mezarının baş taşına.
 Niçin cevap vermiyorsun
 Seni derse haraylayan yoldaşına?
 Senin adın dostlarının dil ezberi,
 Kızım, kuzum, seni bekler çoktan beri
 Açmadığın kitapların, defterlerin,
 Seni bekler iskemlede o boş yerin.

Ne berk oldu uykun senin,
 Ataların ah-nalesi,
 Anaların şiven sesi,
 Sıgmır göğ, sıgmır yere.
 Söyle, niçin uyanmadın
 Bu haraya,⁽²⁾ bu heşire?⁽³⁾

Evladıydın iki halkın,⁽⁴⁾
 Bu dostluğa ben de uydum, sen de uydun.
 Sen dostluğun semboluydun.
 Bunu da mı bugün bize çok gördüler,
 Öyle bil ki, seninle bir
 Bu dostluğu öldürdüler.

(1) Laylay: Ninni. (2) Haray: Feryat, figan. (3) Heşir: Kıyamet. (4) Şehit Larisa'nın babası Türk, annesi Rustur. Buna işaret edilmektedir.

SÜREYYA LÂTİF KIZI

Tanklar geçir sokaktan, tanklar, zırhlı tanklar,
Tankların üstündeki saldatların gözünde
Bize nefret odu var.

Onlar vicdanı atıp, insafı da danmışlar.⁽¹⁾
Tekçe silâhla değil, onlar bize gazabla,
Kinle silâhlanmışlar.
Bu şehirde her şeye onlar sahiptir bugün.
Dilediği eyvana, pencereye, kapıya
atır, ölen koy ölsün.

Mutfakta çay süzürken Terane'nin ninesi,
Birden bir gülle sesi.
Yetmiş yedi yaşında Süreyya Ninemizi
Pencereden attılar.
Bir günahsız karıyı
Kanına boyattılar.

(1) Danmışlar: İnkâr etmişler.

BABA MUALLİM

Pencerenin önünde kimse inilmiyordu,
"Yardım edin, ölürüm, yardım edin" diyordu.
Açtı Baba Muallim pencereyi bir anda,
Gördü biri yıkılmış kapının kandarında.⁽¹⁾
Hemen attı kendini telefonun üstüne
Çabuk acil yardıma zeng⁽²⁾ çalıp döne döne
Adresini anlattı.

Evde sarık⁽³⁾ götürdü,
Yaralının yanına erişince ne gördü?
Kan götürmüş gövdeyi... Yara derin yaradı,
O, yarayı sarıdı.
Gördü ki, komşular da toplanmış etrafına.
O, kâh ona, kâh buna
Bakıp dedi: -Neyleyek?
Bu yazık elden gidir,
Biz bu acil yardımı yine de mi bekleyek?
Tez toplandı civanlar... Yardımlaşıp bir teher,
Yakın hastahanaya hastayı yetirdiler.
Dönür Baba Muallim yorgun-argın evine,
Şütüse de mermiler onun dört çevresinde
Aldırmıyor o yine.
Tiksinmiyor tar-tarak mermilerin sesinden.

Birden ona ne oldu evin hendevarinde?

O durarak devikti,

sentirledi yerinde,

Yıkıldı... Döşünde kan.

İşte bu vakt, bu zaman

Bir aypara maşını⁽⁴⁾ tin⁽⁵⁾ başında göründü,

Maşının ışığında etraf nura büründü.

Peki, acil yardımın aradığı kim idi?

Bu maşın, ah, bu maşın,

Demin onun telefon açarak çağırdığı

Te'cili yardım idi.

Başkasına çağırdı, kismet oldu özüne,

Böyle bir tesadüfün garazı ne, özü ne?

Te'cili yardım için zeng çalanda o bayak,⁽⁶⁾

Ne bileydi,

ay Allah,

Bu te'cili yardıma özü kismet olacak?

Hekimlerin yardımını ama faydasız oldu,

Sabah yası tutuldu.

(1) Kandar: Eşik. (2) Zeng: Telefon. (3) Sarık: Sargı. (4) Aypara Maşını: Can-kurtaran. (5) Tin: Köşe. (6) Demin acil yardım için telefon açarken.

ALEKSANDR MARHEVKA

Yarahlılar belenmiş yüzü üste toprağa,

Nasıl dözsün analar bu siteme, bu dağa?

Nâş nâş üste kalanmış.

Tekerlerin altında gör nasıl hırpalanmış?

Hekim Aleksandr'ın genden sesi yükselir:

- Yol verin, hey, yol verin,

Te'cili yardım gelir.

Saldat bunu görünce otomatı tuşladı

Ayparah maşına.

O istemir, istemir.

Can veren yarahlılar halas için taşına.

Hekim öz işindedir.

Yaralının nabzını yoklayırken...

Döşünden

Hekimi de vurdular.

Yardıma geldiğini ona unutturdular.

Allah, sen bizi koru Ehrimenin şerinden,

Allah, dünya çıkmıştır belki öz mihverinden?

Ay Allah, insan oğlu İblise mi kul oldu?

Yoksa insan başından öyle İblis doğuldu?

Adamlar neye satmış namusunu, arını?

Allah, hangi ülkede güllebaran etmişler

Yardım maşınlarını?
 Peki, vuruşmaların,
 Kanlı savaşmaların
 Mukaddes kaidesi var:
 Düşmansa da, dostsa da, yaralıya her zaman
 Şefkat eli uzanır.

Ey insan haklarını kürsüden alkışlayan,
 Başka memleketleri adalet yokluğundan
 Gece gündüz taşıyan,
 Bu mudur hak dediğin?

Ya verdiğin vaad hanı?
 Vallah, alay edersin sen bu boyda dünyaya.
 "Te'cili yardım"ların üstüne dört taraftan
 Od elemek hak mıdır?
 Yara sarıyanları güllelemek⁽¹⁾ hak mıdır?

HİDAYET

Güçsüzlükten kendini herkes günahkâr bilir,
 Bu tahkire dözmeği halk kendine ar bilir.
 Uzak Gardabani'de⁽¹⁾
 Bakü musibetini işitince Hidayet
 Hüngür hüngür ağladı,
 Avludaki ağaca kara bayrak bağladı.
 Gürcistan'da yaşayan bizim eller-obalar
 Kaç günler yas sakladı.
 "Yardım" diye yüz kere uzak yakın köylere
 Zengeledi Hidayet.
 Gardabani, Borçalı
 Bütün eli, mahal

silkeledi Hidayet.

O kendini yitirdi şehitlerin kırkına,
 Hiyabanda el açıb "lanet" dedi bin kere
 Kör feleğin çarkına.
 Şehitlerin adını o okudu birbebiri.
 Öyle sandı her kabir
 Onu ittiham edir:
 Haramîler Bakü'ye bulut gibi dolanda,
 Biz kömeksiz⁽²⁾ kalanda
 Sen nerdeydin, de, nerde, ey Vatanın evlâdı?

(1) Güllelemek: Kurşunlamak.

Öz doğma göğümüzde kanat çalan kuş idik,
 Avcı bizi avladı.
 Yüreğinden yücelen
 Kendisinden öc alan
 Töhmət dolu bu sestən o ürperdi,
 Başına öyle bil od elendi,
 İçinde pörşelendi.⁽³⁾
 Şekillerden düz onun gözlerine zillenen,
 Yüreğinde millenen
 Bakışlara dözmedi,
 "Onlar haklıdır" dedi.
 Eğer ben de bu yurdun, bu halkın oğluyamsa,
 Onlar gibi ahdime, andıma doğruyamsa,
 Ben niçin evvelceden
 Haberdar olamadım o dehşetli geceden?
 Ağaç olup o anda onların cergesinde⁽⁴⁾
 Niçin göğərmedim ben?
 O kızıl mermilərə göksümü germedim ben?
 Hacaleti tutuştu yüreğinin sesinde,
 Gücsüzlük azabının boğuldu pençesinde.
 Kulağında ittiham, kalbinde danlak⁽⁵⁾ sesi,
 Birbaş Gardabani'ye yola düştü ertesi.
 Hidayet'in önüne çıktı oğlu-Vükar'ı,
 Ama Vükar bilmedi,
 Bilmedi babasının sındırılmış vekarı.
 Vükar'ın ferahıyla Hidayet'in kederi
 Durdu karşı karşıya...
 Oğul yürüdü öne, baba çekildi geri.
 Baba baka bilmedi evlâdının yüzüne,
 O utandı, bilmedi anlaşılmaz bu halin
 Meramı ne, sözü ne?

O yine de işitti kalbinin feryadını:
 "Erkek sanıp kendimi ben de Vükar koymuşum
 Evladımın adını."
 Nerde bizde erkeklik, nerde bizde o vekar,
 Bizim benliğimizi gör nasıl taptadılar.⁽⁶⁾
 Taptandı gayretimiz,
 Milli haysiyyetimiz.
 Ah, böyle hakarete şimdi nasıl dözek biz?
 Uyumadı Hidayet sabahadek geceni,
 Akıl aldı tartıya
 Zamanın hükmü ile yüreğinden geçeni.
 Zaman ile yüreği hiç uzlaşabilmedi,
 Terazinin gözleri tarazlaşabilmedi.
 Zaman ile dileğin,
 Akıl ile yüreğin
 Eski edavetine yürek tab getirmedi.
 Ona aman vermedi
 Seyretsin tan yerini
 Henüz güneş doğmamış
 Bu nankör dünyamıza
 Kapadı gözlerini.
 Koymadı Hidayet'i,
 Yaşamağa gayreti
 Onu şehit eyledi
 Milletinin önünde gücsüzlük hacaleti.
 Ölümünün içinde
 En şerefli, en yüce mertebedir şehitlik,
 Başka başka şekilde devam edir şehitlik.

(1) Gardabani, Borçalı: Gürcistan'da Azerilerin yoğunlukla oturdukları bölgeler. (2) Kömek: Yardım. (3) Pörşelendi: Tütsülendi. (4) Cergesinde: Safında, sırasında. (5) Danlak: Suç, töhmət. (6) Taptadılar: Bastırdılar, ezdiler.

AĞABEY

*Affedersiniz, azizlerim, Azerbaycan'ın
azatlığı uğruna mücadele etmeğe gücüm
ve iradem yetmedi. Yaşasın azat Azerbay-
can.*

Ağabey.

Şembe gecesinin katliamına,
Ağabey dözmedi hep kan ağladı.
Şehit civanların batan kanına
Kalbinde yas tutup matem sakladı.

O yandı, göstermek istedi hergün
Yaralı Vatana sadakatini.
Ama becermedi,
güçsüzlüğünün
Çekti ağrısını, hacaletini.

Düşündü sonu var ahı şerin de,
Boğdu yüreğinin isyan sesini.
On beş ay bekledi zulm üzerinde
Hakkın, adaletin galebesini.

Onun beklediği o gün gelmedi,
Kalbini çarmıha çekti hacalet.
Birce an usanıp o dinlenmedi,
Kendine kast etti birgün nihayet.

Yetti onun gücü ancak kendine,
O bildi derdine son ilâç bunu.
Verdi ölümüyle sanki Vetene
Veten karşısında o öz borcunu.

Ağabey bu yurda bir kurban gibi
Kalbinde nice yol mücahit oldu.
Nihayet, bu katle bir isyan gibi
Şehitler namına o, şehit oldu.

Görünür, şehitlik bitmemiş hele,
Gözümüz önünde o devam edir.
Ağabey böylece öz ölümüyle
Ölü dirileri ittiham edir.

Dözmedin Vatanın ağır gününe,
Sen Vatan namına kendine kıydın.
Oğul, arkaya yok, sen bakıp öne
Ele Vatan için yaşamalıydın.

Vatan gayretini sen gibi çeken,
Oğullar gerektir şimdi Vatana.
Sense hayatına kast edip neden
Ömrü müfte⁽¹⁾ verdin...
Ne desem sana?

Çokları gözünü zulme yumurken,
Senin yüreğinde dindi gayretin.
Halkın katiline ceza umurken
Senin katiline döndü gayretin.

Bu fitret, bu tinet de sana nerden?
Kalbinde kaynayan hangi dilektir?
Hecil yaşamaya izin vermiyen
Gayretin önünde secde gerektir.

Senin gayretinin birce zerresi
 Binbir gayretsize bes eyleyerd⁽²⁾.
 Senin yüreğinin bir isyan sesi
 Arzı, temelinden silkeleyerdi.

Gayretin eliyle bu Vatan için
 Kendini kurban mı kestin sen kendin?
 Ay oğul, bu mudur derdin ilâcı?
 Her derdin başka tür bin ilâcı var.
 Vatanın kurbana ne ihtiyacı?
 Vatanın askere ihtiyacı var.

Görünür, şehitlik bitmemiş hele,
 Gözümüz önünde o devam edir.
 Ağabey böylece öz ölümüyle
 Ölü dirileri ittiham edir.

(1) Müfte: Bedava. (2) Bes eyleyerd: Yeterdi.

GEORGİ RANTIKOVIÇ⁽¹⁾

... Ermeni Georgi "Hakikat" dedi,
 Ayırdı her zaman yahşayı pisten.⁽²⁾
 Zorun tüğyanına⁽³⁾ döze bilmedi,
 O gerçek carcısı,⁽⁴⁾ hak fedaisi.

-Hakikat önünde teslimim, dedi.
 Koydu öz yerine hayır, şeri.
 Halkının hatrına haktan geçmedi,
 Aştı, vurdu geçti milli hedleri.

Araya edavet düştüğü günden
 Güldü Eravan'ın boş niyyetine.
 Sıyrılp öz milli taassübünden
 Yüceldi insanlık saltanatına.

O, solun hakkını vermedi sağa,
 Düzlüğe çağırdı bütün dünyayı,
 Georgi dözmedi bu haksızlığa,
 Kendine kast oldu onun isyanı.

Bir yerde otlayar kuzu kurt ile
 İnsan, adaleti hak bilen zaman.
 En büyük maksatlar, niyyetler bele
 Hakikat önünde eğilen zaman.

Sıyrılıp nefretten, gazabdan, kinden
Alkış hakikati hak bilenlere.
Adalet namına milliliğinden
İnsanlık katına yükselenlere.

* * *

Yine sayım mı? Yok, yok,
Çekmek olmaz bu derdi.
Bunların faciası birbirinden beterdi.
Bu saydığım keslerin ne günahı var idi?
Bunlar şehitler değil,
Günahını bilmeyen bedbaht kurbanlar idi.
Ya şehitler kim idi?
Silâhıyla silâhsız. Kim kime teslim idi?
Bu silâhsız bendeler birce kurşun attı mı?
Bir günaha battı mı?
Kırıp döktü kim kimi?
Silâhıyla silâhsız savaşa bilirdi mi?
Tankların karşısına onlar böyle çıktılar,
Çelik sinelerini lülelerin ağzına,
Serhat gibi sıktılar.

Onlar güman etmezdi zalim böyle cildira,
Silâhsızın üstüne silâhlı el kaldıra.
Bizim bu şehitlerin sadelevh gümanlığı
Oldu kahramanlığı.

* * *

Kan döken öz döktüğü kana cevap vermedi.
Cevap vermek bir yana, "Yo, ben haklıyım" dedi.
İnsanların başına od elemek hak imiş?
Seksen yaşlı karıyı, on üç yaşlı çocuğu
güllelemek hak imiş?

Olmayan bir günahı kan ile yumak için,
Bizim hukukumuzu bizden korumak için
Kanımızın günahsız dökülmesi hak imiş?
Zorlunun elleriyle haklının kollarının

Bükülmesi hak imiş?

Mantika bak, ay Allah.

Kanımızı dökene bundan sonra yine de

Biz inanak, ay Allah?

Bu mudur yarattığı taze hukukî devlet?

Bu mudur vaad ettiği müstakillik, seadet?

Ya bu kanunsuzluğun neresi kanun oldu?

Yoğurt dönüp süt oldu, evvel dönüp

son oldu?

Bu, hukukî devletin bize bağışladığı

hukuk imiş, bilmedik.

Hukukî devletteki hukuk buymuş, bilmedik.

Ecnebi ülkelerde birini öldürürler,

Ya ülkeden sürürler

Şamata kaldırırsın.

Öz ülkende sen kendin günahsız insanları

mahkemesiz kırsın.

Hepisine bir adla "ekstremist" diye

hele damga vurusun.

Bu boyda memlekette

Bütün halklar hiç deme "ekstremist" imiş,

Herkes hoşbahıtlığından, neşesinden mest imiş.

(1) Emekli tayyareci, ermeni. Ermenilerin haksız taleplerine isyan etmiş, intihar etmiştir. (2) Yahşı ve pis: İyi ve kötü. (3) Tügyan: Velvele. (4) Carcı: Haberci.

ŞEHİTLER

Katil mermisine kurban gedirken
Gözünü sabaha dikti şehitler.
Üç renkli bayrağı öz kanlarıyla
Vatan göklerine çekti şehitler.

Zalim öğünmesin zulümleriyle
Binbir böhtanıyla, binbir şeriyle.
Hakikat uğruna ölümleriyle
Ölümü kemana çekti şehitler.

O şembe gecesi, o katl günü
Mümküne çevirdi çok namümkünü.
Halkın kalbindeki korku mülkünü,
O gece dağıdıp söktü şehitler.

Tarihi yaşadıp dileğimizde,
Bir yumruğa döndük o gece biz de.
Yıkıp köleliği yüreğimizde
Cesaret mülkünü tiktı şehitler.

Onlar susturulan hakkı dindirir,⁽¹⁾
Karaca toprağı kıymetlendirir.
Donan vicdanları gayretlendirir,
Vatan, el gayretler çekti şehitler.

Biliriz, bu belâ ne ilkti, ne son,
Ölürken uğruna bu ana yurdun.
Kuzu cildindeki o koca kurdun
Doğru, düz şeklini çekti şehitler.

Dözdü her zillete, dözdü herşeye,
"Dünyada benim de hakkım var" dedi.
Kitleyi halk yapan mukaveleye
Kaniyla kolunu çekti⁽²⁾ şehitler.

İnsan insan olur öz hüneriyle,
Millet millet olur hayrı, şeriyle.
Toprağın bağrına cesetleriyle⁽³⁾
Azatlık tohumu septi şehitler.

(1) Dindirir: Konuşturur. (2) Kolunu çekti: İmzaladı. (3) Ceset: Naaş.

SON

On Dokuz Ocakta doğum evleri
Ölümden, kırgından habersiz idi.
O gün Bakü'müzde akşamdan beri,
Ölüm ile hayat yüzbeyüz idi.

Mermi seslerini çağa⁽¹⁾ sesleri
Batırdı o gece, şükür Allaha.
Doldu şehitlerin boşalan yeri
Naşükür olmayak vallah bir daha.

Giden oğulların, akan kanların,
Evezi su septi yanan kalbime.
O şembe gecesi tüm doğanların
Onundan dokuzu oğlanmış deme.⁽²⁾

Zalimin zaferi baştan galettir,⁽³⁾
Zamanın sesini biz de dinleriz.
Dünya gücümüze yahşı beledir,⁽⁴⁾
Hele biçilmemiş ekilenleriz.

Mart, Temmuz 1990.
Baku-Şeki.

(1) Çağa: Körpe çocuk. (2) Deme: Oysa. (3) Galettir: Yanlıştır. (4) Beledir: Biliyor.

B-11745

Günümüz Azerbaycan Türk Edebiyatının güçlü ismi, kalem ve mücadele adamı **Bahtiyar Vahabzade**, Azerbaycan'da olduğu kadar, Türkiye'de, Almanya'da ve diğer ülkelerde de ünlü. Azerbaycan'da çağın **Dede Korkut**'u gözüyle bakılan ve sevgi gören Bahtiyar Vahabzade, aynı zamanda çağdaş Azerbaycan edebiyatı profesörü olarak da hizmet etmektedir.

Bahtiyar Vahabzade günümüz Azerbaycan Türk Edebiyatına öz kültürünün rengini vurmuş, şiir, tiyatro, makale, tercüme dalında pekçok eser yazmıştır. Onun şiirleri düşündüren ve "vuran" şiirlerdir.

"**Şehitler**"de Bahtiyar Vahabzade'nin 1990 ocak ayında Azerbaycan'da Türklere karşı girişilen kıyım sonucu şehit düşenler için yazdığı şiirler bir araya getirildi. Böylesine dolu bir yürek Ocak "**kırgını**"na kayıtsız kalamazdı elbette. "**Şehitler**", diyebiliriz ki, Azerbaycan'ın atası Bahtiyar Vahabzade'nin milletin çocukları için döktüğü gözyaşlarıdır.